

Társadalmi nem és diverzitás

*Készítette:
Elan Interculturel*

Címkék

Ez a foglalkozás a módszer 3 lépésének egyikére összpontosít, vagy egy érzékeny zónát érint?	A módszer lépése	NEM	Decentralizáció	A másik fél referenciakeretének feltérképezése	Negociáció
	Érzékeny zónák	IGEN	<i>társadalmi nem</i>		

Rövid leírás

Ez a foglalkozás két részből áll, amelyek célja a társadalmi nem interkulturális dimenzióinak a feltérképezése, azaz, hogy a különböző kultúrákban milyenek a társadalmi nemekre vonatkozó megközelítések, képzetek, kategóriák és gyakorlatok.

Rövid információk

IDŐTARTAM	LÉTSZÁM	FACILITÁCIÓ SZINT	KOMFORT ZÓNA	FELHASZNÁLT ANYAGOK
60-75 perc	4-12 fő	középhaladó	enyhe kihívást	Képek, gyurmaragasztó,

			jelentő	flipchart papír, filcek
--	--	--	---------	-------------------------

Szükséges előkészületek

- Válogass és nyomtass ki olyan fotókat, amelyek különféle módon jelenítik meg a társadalmi nemeket.
- A képek válogatásakor vedd figyelembe a képzés adottságait (résztevők származása, a csoportban jelen levő kultúrák, a képzés témája); törekedj rá, hogy a válogatás földrajzi lefedettség tekintetében arányos legyen, és a saját kultúrád is képviselve legyen; törekedj arra is, hogy a képek minél sokfélébb nemi identitást mutassanak be: női, férfi, nembináris stb.
- Bár nem is ez áll a gyakorlat középpontjában, nem árt ismerni a képek hátterét.
- Érdemes előre gondolkodni azon, hogy a beválogatott képek kapcsán milyen értékek és társadalmi normák kerülhetnek elő a beszélgetésben.
- Ellenőrizd, hogy a gyakorlat második részében szereplő kérdések illeszkednek-e az adott képzéshez.

Instrukciók lépésről-lépésre

1. lépés

A gyakorlat elkezdése előtt figyelmeztess a csoportot, hogy egy érzékeny tevékenység következik. A képeken, amikkel dolgozni fogunk, olyan személyek láthatók, akik nincsenek jelen, és akik különféle kultúrákból származnak. Közelítsünk tisztelettel a képen szereplő emberek fele. Ez nem jelenti azt, hogy ne szabadna kifejezni, amit gondolunk vagy érzünk a képekkel kapcsolatban. Sőt, a gyakorlat csak akkor működik, ha egy időre fel tudjuk függeszteni a politikai és interkulturális korrektséghez való ragaszkodásunkat. Szabad meglepődni, sőt, ajánlott is. Ahhoz, hogy ez szabadon megtörténhessen, hagyjunk lehetőséget a hibázásra, az őszinte megnyilvánulásra, és ne ítélkezzünk egymás fölött. Ugyanakkor fontos a titoktartás: ami a csoportban elhangzik, az maradjon is a csoportban (leszámítva azt, amit a facilitátor mond).

2. lépés

Kérd meg a résztvevőket, hogy járják végig a “kiállítás” és nézzék meg az összes képet. Ezután válasszák ki azt, amelyik a legerőteljesebb érzelmi reakciót váltotta ki belőlük, legyen az pozitív vagy negatív. Ezen a ponton még nem kell beszélni a képről, vagy elemezni azt, csak kiválasztani. Általában az első választásunk a legjobb választás. Bizonyára több ember is jut majd egy képre, és ez rendben van. A következő lépésben a képek alapján kis csoportokat alkotunk. A 3-4 fős csoportméret az ideális, ezért kérd meg a résztvevőket, hogy ne álljon négyenél több ember egy képhez.

3. lépés

A képek mentén kialakult kiscsoportoknak a következő négy kérdésről kell beszélgetniük (nem szükséges mindenben egyetértésre jutni):

- Milyen érzéseket keltett benned a kép?

- Mi az a látható elem a képen, ami miatt ezt választottad? (fontos, hogy a résztvevők egy tényszerű, látható elemet hangsúlyozzanak, ne pedig egy értelmezést)
- Hogyan hívja elő a kép a saját értékeidet, normáidat, elképzeléseidet? Mely értékeid miatt érzed azt, amit érzel a képpel kapcsolatban?
- A képen szereplő személy vajon milyen értékekkel, normákkal, képzetekkel rendelkezik?

4. lépés

15 percnyi munka után kérdezd meg, hogy van-e olyan csoport, amelyik szívesen megosztaná a beszélgetés eredményét. Győződj meg róla, hogy a megosztások a feltett kérdések mentén zajlanak – a látható elemekre vagy az érzésekre vonatkozó kérdésnél ténylegesen a látható elemekről vagy az érzésekről essen szó. Miközben a csoportok megosztják a beszélgetésük eredményét, jegyzetelhetsz egy flipchart táblára. Szemléltetésképpen a jéghegy metaforáját is használhatod. Ehhez rajzolj két jéghegyet, egyiket a résztvevőknek, a másikat pedig a képen szereplő embereknek. A résztvevők jéghegyének a tetejére kerüljenek a látható elemek, a jéghegy köré az érzelmek, a jéghegy alsó felébe pedig az érzésekhez kapcsolódó értékek és normák. Ha szükséges, segíts a résztvevőknek pontosan megnevezni az érzéseket, értékeket, normákat, ez ugyanis nem mindenki számára könnyű. Hasonló felépítésű legyen a képeken szereplő emberek jéghegye is. Ha a helyükre kerültek a gondolatok, meg lehet vizsgálni, hogy a résztvevőknél megjelenő értékek, normák és képzetek hogyan kapcsolódnak a másik jéghegynél levő párjukhoz.

Például az a csoport, amelyik egy burkás nő képét választotta, hivatkozhat arra, hogy a női haj nyilvános térben való megjelenése a személyes szabadság kifejeződése, míg a képeket képviselő jéghegynél ennek az értéknek a párja az, hogy a haj a nő testének egy olyan intim része, amely nem tartozik a nyilvánosságra.

5. lépés

Miután sikerült 2-3 képet elemezni (nem szükséges az összeset), kérd meg a résztvevőket, hogy próbálják meghatározni, milyen különbségek léteznek a különféle kultúrák közt a társadalmi nemmel kapcsolatban. Buzdítsd őket arra, hogy konkrétumokban gondolkodjanak, és ne elégedjenek meg az olyan általános és sztereotíp gondolatokkal, mint például „Egyes kultúrákban egyenlőség van nők és férfiak között, míg más kultúrákban elnyomják a nőket.” Számtalan dimenzió előjöhethet, de azt tanácsoljuk, hogy csak egyre fókuszáljatok: a nemek közötti különbségtételnek, valamint a nemek egymáshoz közelítésének dimenziójára. Szemléltetésképpen rajzolj fel egy skálát, amely segítségével szisztematikusan össze lehet hasonlítani azokat a kultúrákat, amelyek két társadalmi nemben gondolkodnak. Az skála egyik végén helyezkednek el az olyan kultúrák, amelyek kiemelt jelentőséget tulajdonítanak a férfiak és nők közötti különbségtételnek, míg a másik végén azok a kultúrák vannak, amelyek a két társadalmi nem közötti különbségtétel csökkentésére törekednek. A különbségtétel különféle szintekre vonatkozhat:

- Tér (külön férfi és női mosdó, elkülönített férfi és női terek a templomokban, mecsetekben, imahelyeken)
- Nyelv: grammatikai nemek jelenléte, férfiakra és nőkre használatos kifejezések
- Foglalkozás, szakma: egyes foglalkozásokat férfiakhoz, másokat nőkhez illőnek tekintenek
- Megjelenés, öltözködés: eltérnek a férfiakra és nőkre vonatkozó megjelenésbeli elvárások; a nők számára megengedett (avagy elvárás?) a sminkelés, míg a férfiak

számára nem. Eltérő szabályok vonatkoznak a nőkre és férfiakra arra vonatkozóan, hogy milyen testrészeiket kell a nyilvánosság előtt elfedniük. Egyes ruhadarabokat csak nők viselhetnek, míg másokat csak férfiak.

- Szerepek a családban: annak előírása, hogy a férfiak és nők milyen feladatokat látnak el a családban (takarítás, főzés; pénzügyek kézbentartása, autóval való foglalkozás stb.)

6. lépés

Győződj meg róla, hogy a résztvevők értik a szóban forgó skálát, majd kérd, hogy hozzanak példát különféle – nemzeti, vallási, szakmai – kulturális kontextusokra, amelyeket elhelyeznek a skálán.

7. lépés

Nemcsak kultúrák, hanem egyének helye is meghatározható a skálán aszerint, hogy hogyan vélekednek. A következő véleményvonal segítségével a résztvevők saját attitűdjeiket tesztelhetik. Mondd el, hogy állításokat fogsz felolvasni, és kérd őket arra, hogy mindenki egyénileg, saját véleménye alapján fejezze ki az álláspontját. A terem egyik vége azt jelképezi, hogy “teljesen egyetértek”, míg a szemközti oldal azt, hogy “egyáltalán nem értek egyet”. A résztvevők bárhol elhelyezkedhetnek ezen a képzeletbeli skálán aszerint, hogy milyen mértékben értenek egyet az adott állítással. Mindegyik állítás után megkérdezheted egy-két résztvevőtől, hogy miért állt oda, ahova állt, de ezen a ponton ne nyiss utat a vitának; mindenkinek joga van a saját álláspontjához, és egyik álláspontot sem tartjuk jobbnak a másiknál.

Az alábbi állításokat igény szerint át lehet alakítani, hogy az adott helyzetben testhezállókabb legyenek:

- Zavarónak találok, ha egy férfi ajakrúzszt visel.
- Jobban kedvelem a nemek szerint elkülönített öltözöket (például egy sportlétesítményben).
- Normális, hogy a férfiak és nők esetében eltérő testrészeket tekintünk intimnek.
- Az egészséges fejlődéshez minden gyereknek szüksége van egy anyára, aki biológiailag nő.
- Léteznek férfias és nőies szakmák.
- Egy ember vagy férfi, vagy nő, de a kettő között nem lehet váltani.
- Néha jobban szeretek a velem azonos neműekkel együtt lenni.
- A nemi identitás megváltoztatása nem helyes dolog.
- Sosem kételkedtem abban, hogy férfi vagyok-e vagy nő.

Minden állítás után kérd meg a résztvevőket, hogy nézzenek körül, és tudatosítsák, hogy ők maguk hol helyezkednek el a többiekhez képest. Miután elfogytak az állítások, kérdezz rá, hogy szerintük mit jelképez a terem két vége. Össze tudják-e kapcsolni ezt a gyakorlatot a korábban felvázolt skálával? Említsd meg a bináris és nembináris orientáció közti különbséget, és beszélgetsetek róla, hogy volt-e számukra valami meglepő a saját pozícióikban, vagy a másokéban. Mindig ugyanott helyezkedtek el a terem két vége között? Ha nem, az mit árulhat el a társadalmi nemekről alkotott álláspontjukról?

ZELDA project is co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union.
Grant agreement no. 2019-1-IT02-KA2014-063370.

Tippek a facilitátorok számára

Lehetséges, hogy a résztvevők nincsenek tisztában az értékek fogalmával. Magyarázd el, hogy az értékek úgy működnek, mint egy iránytű, amely adott társadalomban azt jelzi, hogy mit tekintenek jónak és kívánatosnak. A normák a társadalom által elfogadott viselkedésformák.

A véleményvonalnál fontos kihangsúlyozni, hogy a saját, személyes véleményüket kell alapul venni, és nem azt, hogy saját országukon, vallásukon, kultúrájukon belül hova kellene helyezkedni.

Azt is emeld ki, hogy sem a bináris, sem a nembináris álláspontot nem tekintjük jobbnak a másikkal.

Források

A foglalkozást Várhegyi Vera dolgozta ki (élan interculturel, Párizs) a Margalit Cohen-Emerique nevéhez köthető decentralizációs módszer alapján (Cohen-Emerique, Margalit 2015. *Pour une approche interculturelle en travail social. Théories et pratiques*. Rennes : Presses de l'EHESP).

A jéghegy-modellt mint a kultúra metaforáját Edward T. Hall használta először 1977-ben megjelent *Beyond Culture* című könyvében.

A véleményvonal az Európai Bizottság által kiadott *Kompasz: Kézikönyv a fiatalok emberi jogi neveléséhez* című kézikönyvből származik.